

Примерно годишно тематично разпределение на учебното съдържание по литература за 11. клас

1. Кръгът „Мисъл“: проект за европеизация на българската култура и литература

Клутурносъзидателни и литературноконцептуални измерения на Проекта:

- „догонване” на европейските постижения в областта на философски удържаната художествена мисловност
- оттласкване от регионалните, специфичнонационалните, „бренните” (временните, преходните) теми и проблеми в литературата и ориентация към индивидуално изчувстваните и промислени универсални проблеми на духа: националното като специфично проявление на универсалното (българската поезия – „цвете, израсло на родна почва”)
- елитарен характер на „истинското” изкуство – „празнична храна”, „великденски кравай”, което е „втора природа” и е във връзка с Празника (скъсване с делничността на живота), с постигането на Живота в неговата метафизична модалност; йерархична концепция за художествените жанрове: най-висша изява на творческия гений е „песента”, която е израз на способността на Твореца, на неговия глас да влиза във връзка с божественото
- фолклорът – носител на вечно родното, дълбинна проява на националната духовност и източник на литературата, която го освобождава от неговата „природност” (спонтанност, несъзнателност) и така го преодолява, „снима” го
- модерно концепиране на художествения език – не миметичен, а творчески, в който звучи съкровеният глас на индивида

2. Пенчо Славейков – „невенчаният крал на Младите” (д-р Кръстев)

Конфликтът „Млади – Стари” (книгата на д-р Кръстев) в българската култура и литература (конструиране на персонален мит)

Пенчо-Славейковият проект за Литература (за необходимостта от професионализация и от непрестанно самоизграждане на Твореца и неговата културномесианска роля, за Творението и непреходността/неразгадаемостта докрай на неговото послание, за публиката и необходимостта от нейното култивиране): редът на основните му книги с техните тематично-проблемни доминанти, статията „Българската поезия”

Културният персонализъм в естетическата програма на Кръга и конкретно на П. Славейков

3–4. Човекът като творец на живота в „Епически песни” (1907)

Учебни програми по литература... Приложение – XI клас

„Олаф ван Гелдерн”, „Луд гидия”, „Сърце на сърцата”, „Cis toll”, „Микел Анжело”, „Ралица”, „На Балкана”, „Пред Острова на блаженните”

„Епически” като метафора на Началото, на конструирането на корените и началата

Героикоромантическа концепция за Твореца: човекът е човек, доколкото е творец на самия себе си като „втора природа” (превъзможване на „първата”/ биологичната, на „звяра” в себе си; връзка с философията на Фр. Ницше: „Човек е нещо, което трябва да бъде превъзможнато”)

Творецът на изкуството:

- *непрестанно самоусъвършенствайки се и домогвайки се до висотата на собствената си дарба, към която е в дълг, осъществява избраническата си мисия – да води другите към „Висшето”, да свързва тукашното и отвъдното, възплъщавайки в творенията си универсалната духовност*
- *сродеността му с „другий бряг на морето битие” прави смъртта за него начало на нов живот, независим от неизбежната в земното съществуване ограниченост на субекта*
- *самотност – функция от изключителността на твореца, награда за непошлостта и източник на страданието, възвисяващо духа; единствено в самота може да се твори пълноценно („на световните звезди/ самотност трябва, за да греят”)*
- *автономност – не се подчинява, а подчинява, твори естетическата норма като норма за другите*
- *произведението на изкуството – израз на индивидуалните откровения на универсалния дух, „пренасящо през времето” „Идеята”*
- *самият живот – произведение на изкуството, доколкото съзнателният човек не е „играчка в ръцете на това голямо дете – времето” (Ницше), а творец на собствената си жизнена история; доколкото се живее в непрекъснатата героическа напрегнатост по непостижимото*

5. Лирическият цикъл „Сън за щастие”: конструиране на „родината на моите деца”. Лирическа миниатюра

Въпросът за твореца и творчеството се „скрива” като пряк/буквален референт, за да се открие в метафориката и в сюжетиката на книгата

Изтриване на разликите между живот и смърт, творец и творение, начало и край – реализация на естетическия императив за неразривно единство между „живот” и „песен” (те трябва да бъдат „едно”)

„Смъртта е желана като начало на нов живот, като всевечна тишина, в която са сбъднати всички блянове.” (Б. Пенев)

Метафоричен обмен между съня (вече не фигура на робството!) и бляна

Ролята на фитогенните метафори в цикъла (цвете, плод, клон, семе/зърно...): снемат романтическата концепция за Природата като обител на Духа, празнуващ пълното си себепостигане чрез самоинтерпретацията си в творенията на Гения

Преодоляване на времето/временното („конечно-мимолетното” – д-р Кръстев) и на тясносубективното във и чрез „вечната обнова”, чийто модел се разпознава метафорично в цикличното природно време – „подвижен образ на неподвижната вечност”

Жанрът на лирическата миниатюра – диалектика между обективното, безличното, надличното и субективното, интимното, съкровеноличното

Съпоставителен/междутекстов прочит на „В бъдещето”(Ив. Вазов) и „На гроба ми иззнакна щат цветя” (П. Славейков)

6. Концепцията за Твореца в поезията на Пенчо Славейков (Подготовка за писане на интерпретативно съчинение)

7. Пейо Крачолов, или Яворов

Акцент върху (само)изграждането на Яворов като литературна фигура, в която „живот и песен са едно” (П. Славейков)

Книгите на Яворов: съпоставка между „Стихотворения” (1901, 1904) и цикъла „Антология” от „Подир сенките на облаците” (1910), между „Подир сенките на облаците” (1910) и „Подир сенките на облаците” (1914): „следсмъртно” моделиране на читателските възприятия

Яворов за „На Острова на блаженните”: „Гледам „На Острова... и изпитвам чувството за нещо извършено въпреки времето и мястото... Разгръщам я и ми се струва, че нашата литература започва от днес.” (Мястото на Яворов в кръга „Мисъл”)

8. Страданието в поезията на Яворов

„Градушка”, „На нивата” – свидетелство за отказаността на Спасение на страдация човек поради разпадната връзка между човешкото и божественото; трагичноиронична преобърнатост на божественото

„Арменци”, „Заточеници”, „Нощ” – дълбоката безпомощност на модерния субект, дирец опора в езика и ценностите на Възраждането (версия на „изгубения Рай”),

модернисткото пренаписване на които обаче преобръща съкровения им смисъл и така ги изговаря като необратимо изгубени

Съпоставителен/междутекстов прочит на строфата „Настане вечер...” от „Хаджи Димитър” и четиристишието „Настане утро...” от „На нивата”

Литературно писане по зададено начало: „Настане...” и по модела, зададен от Ботевото и/или от Яворовото четиристишие (по избор)

9. „Свърхземните въпроси,/ които никой век не разреши,/ дълбаех ням”

Неспособността на модерния човек да постигне (знание за) собствената си идентичност: „Азът не може да образува едно цяло” (Б. Пенчев):

- *драмата на раздвоението в „Две хубави очи”, „Две души”, „Вълшебница”...*
- *слятостта на противоположностите (загубата на различието между човешкото и божественото) в „Демон”, „Песента на човека”, „Аз страдам”...*

Отсъствието/недостъпността на „другия” (жената) – функция от проблематичната идентичност на аза: серафичен („Две хубави очи”, „Ще бъдеш в бяло”...) и демоничен („Чудовище”, „Проклятие”) образ на жената, оглеждащи раздвоеността („душата на ангел и демон”) на аза; Яворовият аз е винаги „от други свят” (от друг спрямо женския свят)

10. Трагичното в поезията на Яворов

Трагичното – прозрение за съществуването на непознаваемото; „Така е” – ето вида самопознание на зрителя, който прозира и напуска заслепението, в което живее както всеки един от нас.” (Х.-Г. Гадамер)

„Слепотата” (разфокусираността на погледа) на Зрителя на нямата битийна драма в „Сенки”, „Видения”, „В часа на синята мъгла”

Подготовка за писане на интерпретативно съчинение

11. Символизъмът в литературата и неговите български версии

Отношението Романтизъм – символизъм: общ генезис (оттласкване от инструментализирания/дискредитирания Разум); специфики (символизъмът напруга до разрыв основния романтически конфликт между интимнио изчувствания и социалния опит и преориентира вниманието си от човека към езика; необратим разрыв с „добрата” романтическа природа)

Символизъмът – една платонистка в основата си естетика

- *основен символистичен предразсъдък – тоя за двумирието (действително съществуващ свят на неизменните, „истинските” идеи/същности и илюзорен, менлив във времето свят на „сенките”)*
- *интерференция между Платоновия битиен проект и християнската антропология: грехопадналият човек (обременен с чувството за болка и вина), който се стреми да се завърне към изначалното си – прединдивидуално/предсубектно/предезиково – единство с Божията идея за човека, т. е. да си възвърне/„припомни” „изгубения Рай” (проекция на липсващото като изгубено)*
- *поезията – „второ сътворение”; нейна „регулативна идея” е музиката, изразът в която не е принуден да преминава през езиковото означаване и така е най-пряк път към познанието на (Божията) „истина”: „Родината е в мълчанието... отвъд каузалност и необходимост” (Д. Кьорчев, „Тъгите ни”)*
- *основен парадокс на символистичния език: той трябва да изговори онова, което мълчанието изпълва (да артикулира/разчлени онова, което се стреми да постигне като неделима цялост)*

Открояване спецификата на българския символизъм в контекста на европейския символизъм

Имена и книги на по-известни български поети символисти (Н. Лилиев, Т. Траянов, Тр. Кунев...)

12. Димчо Дебелянов: „Сам не зная от какво страдаме: от слабост ли, от ненужна сила ли...”

Нравствената и творческата личност на поета – през личната му кореспонденция и през критически отзиви за творчеството му

13. „Между греха и разкаянието”

Дебеляновата поетическа концепция за човека, на когото еднакво са му отредени и богоненавистното искателство на „тайната”, и неразкриването ѝ, и наказанието за несторения грях въвн от хоризонта на Спасението

Лирически сюжет на Дебеляновата поезия:

- *от гордия устрем към божественото познание, вината за чието крушение се вменява ту на „слабия” човек, недопосмяващ да проникне в битийната загадка („Аз знаех – радост ме зове,/ и пак и слаб, и ням стоях” – „Спомени” – I), ту на съблазняващия „Бог злопамятен, злорад”, чията невинна жертва е човекът („Черна песен”, „Обичам да гледам...”, „Пловдив”, „Миг”, „Легенда за разблудната царкиня”)*

- през прозрението за непостижимостта на „тайната“ в екзистенциалните контури на живота („Гора”, „На злото”, „Под сурдинка”)
- до смирението с Божия проект за човека – да бъде земен, тленен, с-роден, да преоткрие „земята-майка” („Тиха победа”, „Старият бивак”...)

14. Блян, сън, спомен в Дебеляновата поезия

Взаимно „затулване” на личната и преекзистенциалната памет на Дебеляновия лирически аз: личният спомен неизменно се натъква на илюзорността на уж „припомняното” преекзистенциално битие и обратно – пред анамнезиса от Платонов тип се изпречва споменът за „моите детски дни” (Дебеляновите елегии, „Легендата”, „Пловдив”, „Спи градът”...)

Блянът, сънят, споменът, респективно метафорите на Дома, Царя, светлината/белотата – образуващи мрежа (на взаимно означаване и/или интензивен обмен на признаци), опитваща да удържи ведно временното и вечното, в резултат на което улавяща единствено „езика на мълчанието”

Литературно писане – пренаписване на „Да се завърнеш в бащината къща”, от който текст са извадени емблематичните романтически и символистични словосъчетания, по ритмическия модел на стихотворението

15. „Сън е бил тихият двор”, или как да прежалиш загубата на онова, което никога не е било (Подготовка за писане на интерпретативно съчинение или на есе)

16. Елин Пелин – „поетът – природа” (д-р Кръстев)

Приносът на Елин Пелин за пълноценното естетическо усвояване на българското село в литературата ни

Творчеството на Елин Пелин в различни критикооценъчни ракурси: кръга „Мисъл”, Д. Кьорчев, Ив. Мешеков, И. Панова, Р. Коларов, Н. Георгиев...

Отношението на Елин-Пелиновото творчество към актуалната в първите десетилетия на ХХ в. модернистка проблематика: не индиферентно, а репликиращо и културногероическите, и трагичноироничните, и елегичните ѝ интерпретативни версии

17–18. „Как ще живеем, ако не гоним измамата?”

„Тукашният” (социалнореалистичният) Елин-Пелинов свят – проникнат от „измамата” (художествената измислица, тайната на битието, бляна/мечтата...), като перспективата на „чудноватите, но хубави работи”:

- трансцендира и най-угнетителните, безнадеждните сюжетни развръзки („По жътва”, „Спасова могила”)

Учебни програми по литература... Приложение – XI клас

- възвисява битовото, незначителното, добродушно-простоватото, лукавото у българския селянин („Мечтатели”, „Косачи”, „Летен ден”)
- поправя всяка предразсъдъчност, клоняща към съвпадение с неподвижната Истина („Пролетна измама”, „Изкушение”, „На оня свят”, „Душата на учителя”)
- поправя всяко отклонение от хармонията на Естеството („Ветрената мелница”, „Под манастирската лоза”)

Нищевата концепция за познанието (стремежа към Истината) като разрушаващо и изкуството, и живота (оправдан единствено като илюзия) в Елин-Пелиновите разкази

19. Участи на човека според Елин-Пелиновите разкази: трагични и иронични версии

Закритост на тукашния свят за смисъла, духовността и утехата на отвъдния: образи на „трансцендентално безприютния”, изоставения от бога свят е свят на „празни” („пусти”) думи и безсмислено погубващи Живота жестове, в които откънтява трагичното въпреки комичната фабула („Задушница”, „Нане Стоичковата върба”); свят на обезсмислен Разум („Напаст божия”) и екзистенциално губителна социална неправда („Престъпление”, „Закъснялата нива”), в който се разиграва тъжната комедия на Господаря-и-Слугата („Андрешко”, „Хитреца”) и се манифестира дълбоката безпомощност на живеещия („На браздата”, „Лудата”)

Обезжизнеността, „обезтелесеността” на отвъдното, „погълнало” тукашното: „Кал”, „Самичка”, „Сълза Младенова” („символизмът с обратен знак” в Елин-Пелиновите разкази – вж. и „Ангелинка”)

20. Домът на раздялата в „Герациите” от Елин Пелин

Началото (първите три страници) на повестта – фиксиращи митическото единство-на-противоположностите в образите на дядо Йордан, на тримата сина („слуги” в кръчмата, но „царе” на полето) и особено на баба Марга („мома”-и-„момче”, „млада булка”-и-„старица”...), на бора и на „вечното завръщане на същото” (цикличното време)

Разпадането на Едното/раждането на модерността:

- в „неопределената диада” (вж. всеки от синовете, наследяващ по нещо от качествата на баща си, което – несъчетано със своята удържаща го от хипертрофия противоположност – функционира като прекомерност)
- в потъпкването на (Името-на-)Бащата (огравването на Герака и преобръщането на приказния сюжет): повестта оценява естетически „модерността” като обезнаследяване откъм надисторически ценности чрез фигурите на

тържеството на бездуховността/обезобразеността (Божан, Павел) и на „обезтелесеността“ на духовното (Елка, Йовка)

- *в разграждането на митологичния символ – бора, „герака“, които попадат във времето/историята – секуларизирани са; земята – различните модуси на отчуждение на всеки от тримата сина от нея*
- *в разлепването на думите от нещата (вж. разбягването между имената и повествователната идентичност на тримата братя) и в „омърсяването“ на езика; мълчанието – раздвоено между отчуждеността в семейството, от една страна, и разбирателството без думи между „сродните души“ (Елка и Йовка)*

21. Елин-Пелиновите герои – между свящото и греховното (Подготовка за писане на интерпретативно съчинение)

22. Българската поезия от 20-те години на XX век: алтернативи на символистичния проект за свят

Причини за промените в поетиката – войните от началото на века и настъпващата индустриална епоха, които затвърждават интуициите за неудържимостта на хуманната природа у човека, за разбягването между разума и морала и обезценяват човешката индивидуалност: „Азът не може да бъде спасен“ (Т. Адорно)

Загубата на Бог, внушила вина и ностлгии по Рая на поколението поети от преди войните, сега се тълкува като освобождение „от игото на боговете“ (Хр. Смирненски)

Вече със сигурност „Бог е мъртъв!“ (Ницше), затова:

- *„освободен“ от метафизичните си измерения (от божествения си персонален първообраз), човекът вече се преживява не като божия твар/раб, а като творец на собствената си съдба (разлики спрямо Славейковия Творец, който е боговдъхновен!), на собствената си история; самоутвърждава се като „автохтонен“ и – деиндивидуализиран – намира мястото си не в общество, а в тълпа*
- *отречената трансцендента (отсъстваща) реалност се заменя (позиционно) с „утопията в бъдещето“ (несъществуващата реалност) също както човешката история (чийто първообраз е историята на Спасението), интерпретирана като цивилизационен процес на самоотчуждаване на човека, се заменя от една аисторична концепция за „пространната исторична универсалност“ (Гео Милев), за „примитива“, или „духовната (предцивилизационна) проросъщина“*
- *„освободеността“ от инвестициите на божествения образ и логос води до гротесковите фигури (функцията на гротеската е именно да лишава от образ!) и до разпадането на символа (който под условието на отхвърлената/отречената трансцендентност вече няма какво да разделя-и-свързва) на чист, безобразен*

смисъл (означен посредством алегорични иносказания) и глухоняма, тежка и неизразителна предметност, до тържество на (човека като) неинтенционална „природа“

- езикът вече не означава – нито смисъла (чийто първообраз е божественният логос), нито „действителността“ (направена/артикулирана от Божието слово), а изразява „онова, което вече няма смисъл“ (Ч. Мутафов); не означава, а претендира да **прави** „самия Живот“, произвежда реалности

23. Христо Смирненски – поет на града

Обща характеристика на поезията на Хр. Смирненски

Белези на следвоенната поетика в поезията на Смирненски

24. Градът и неговите „деца“ в поезията на Смирненски

„Братчетата на Гаврош“, „Уличната жена“, „Стария музикант“, „Цветарка“, „Зимни вечери“ – но и „Бурята в Берлин“, „Карл Либкнехт“, „Москва“...

Градът в поезията на Смирненски:

- арена на отчуждението и фрагментираността на опита (подобно на символистичния град)
- пространство на новото/неочакваното: на скъсване с текущия господстващ (социалноидеологически) ред, на конфликти (между Господаря и Роба, но и между въображение и реалност/принуда – „Зимни вечери“)

„Децата на града“ (от едноименния цикъл, но и от „Зимни вечери“, „Жълтата гостенка“, „Цветарка“...) – невинни жертви на града – чудовище (метонимичен образ на цивилизацията), лишени от бъдеще (за разлика от „децата на майката земя“!) поради маргиналността си спрямо социалните взаимоотношения

25. „Да бъде ден!“ – битката за започването на Света – нов и отначало

Смесване на поетическо и политическо въображение (отхвърляне на парнасистката идея за изкуството като „целенасочено без цел“; определението на Вл. Василев за поезията на Смирненски като „приложна“ – прилагаща се спрямо действителността, черпеца вдъхновението си от хрониките на „Работнически вестник“): отслабването на реалността, с която поезията не се ангажира изцяло, позволява нейното митическо пренаписване (чрез отнемане на събитията от случайността)

Поезията не иска да обясни текущата реалност (не е насочена към разбирането – корелат на смисъла), а да произведе нова реалност

„Да бъде ден!“ борави с „остатъци“ от несвързани помежду си различни разкази за света (древния Рим и пролетарската революция в Русия, библейски сюжети като братоубийството на Авел от Каин и въстанието на спартакистите в Берлин...), сглобявайки ги в „пачуърк“, представящ не по-малко от цялото човешко вереме, което се оказва организирано винаги вече от един и същи сюжет – борбата между Господаря и Роба, битката за властта над света, за започването му нов и отначало (времето „изчезва“ в така създадената „пространствена форма“ – Дж. Франк)

Едновременното „виждане“ на минало, настояще и бъдеще – достъпно само за някой Бог, а отделните герои – само имена на стихийното колективно тяло, вписани в безкрайността на умирането-и-възкръсването

26. „Приказка за стълбата“ – трагичноиронична версия на революционнооптимистичния сюжет в поезията на Хр. Смирненски

Актуализация на мотива за търсене на съкровище, пазено от чудовище

Образът на Дявола – господар на „изоставения от бога“ свят (вж. и „На гости у Дявола“); героят (патетичнонаивният „юноша“) сключва сделка с противоположността на своя идеал – ироничния Дявол, не знаейки, че средствата могат да погълнат целта, и се оказва победен от вътрешния си демон

Иронично преобръщане на приказния/инициационния сюжет: във финала, също както в приказките, героят се оказва принц – но не в резултат на преодолените изпитания, а „по рождение“...

Тържество на дезинтеграцията (дори телесна!) на „трансцендентално безприютния“ човек (ако етимологическото значение на думата „символ“ е „хвърлям заедно“, то на думата „дявол“/„диа-бол“ е точно обратното: „раз-хвърлям“...)

27. Гео Милев и българският експресионизъм

Гео Милев – поетът, художникът, теоретикът, издателят, преводачът...

Теоретичните схващания за „новото изкуство“ (експресионизма) на Гео Милев, снети в есетата, статиите, писмата му („Фрагментът“, „Небето“, „Модерната поезия“, „Възвание към българския писател“, „Поезията на младите“, „Отворено писмо до г. Борис Вазов“)

Конципирането на „новото изкуство“ в „Символ и стил“ и „Изкуство и стил“ на Н. Райнов, „Тайната на примитива“ на Сирак Скитник, „Плакатът“ на Ч. Мутафов...

28. Концепция за историята в „Септември“

Понеже „Светът... е създаване на Бога” („Небето”) – артикулация на божествения логос, от чиито „готови форми” трябва да се изтръгне творецът, за да твори „нови форми – свои форми”, „новото изкуство” е антимиметично („лирика”): „Абсурдно е да се пита „какво се разправя” в една лирическа поема. Нищо не се разправя...” („Фрагментът”)

„Освобождаването от историята” в контекста на текстове като „Септември” означава... отхвърляне на идеята за заложен смисъл, който стои зад веригата на събитията и ги свързва в умопостижимо цяло.” (Б. Пенчев)

Обезвластяване на Историята/времето в „Септември”:

- разграждане на различните истории, вписани в поемата (Троянския епос, т. нар. „Септемврийско въстание”, расисткото движение Куклукс-клан...), на отделни фрагменти, въведени в неочаквани връзки (от типа „Ахил беше стар генерал/ на Н. Ц. В. цар Агамемнон”) помежду им
- „Септември” „започва” няколко пъти: освен в текстовото си начало („Нощта ражда...”), още във втория („Нощта/ се разсипа...”) и в третия фрагмент („Глава първа:/ Септември”)
- разглобяване както на фабулния ред на събитията, така и на „класическата” сюжетна линия (смислови, лексикални, образни повторения)
- алегорически компресии на сюжета (вж. например втори фрагмент)
- символно-митологични проектирания на сюжета

Живеещият в историята човек (обременен от историческата си памет) прилича на „някаква чудновата дроб” (никога не е цялост, защото частици от него са разпръснати в отминалите моменти от живота му) – ето защо „изкуството е противоположно на историята” (Ницше, „За ползата и вредата от историята в живота”), а „Човекът Преди Всичко значи: Бъди цял!” (Гео Милев, „Възвание...”)

29. „Септември”: езикът на бунта и бунтът на езика

„народ... въстана... и писа”: отнемане различието между въставане и писане, защото „Творчеството е борба. Борба със себе си. Бунт. Бунт против себе си.” („Възвание...”):

- „Септември” изразява противоположни преживявания, афекти, светогледни и ценностни позиции – подем и погром, възторг и ужас, вяра и отчаяние – посредством едни и същи „образи – символи, възплаващи идеята” („Фрагментът”) като нощта, слънцето, небето, кръвта, но вписвайки ги в различни смислови контексти, в които те проявяват различни страни от своя амбивалентен символен свод от значения

- подобно разцепване на семантиката понасят и думи като ярост, страхотен, див (и сродните им), необременени с отчетлива символна памет („Фрагмент значи... минимум от средства: съгъстяване” – „Фрагментът”)
- суспендиране и на най-либералната граматична/синтактична мяра: „чудовищният” синтаксис в първи, пети, дванайсети фрагмент, съответстващ на „народ/ останал без мозък” (защото „азът” е конструктор и навик именно на граматиката!)
- думите – „въстаници”, „полетели без ред” (вж. безразборното от логическа гледна точка изброяване в първи фрагмент, както и несвързаността съобразно логическите автоматизми на думите в съчетание с пунктуационната им неразделеност), играеци „хулиганите”, които пожелава да види „Поезията на младите”
- оноματοпеизирането на собственото име „Куклукс-клан”, римуването на антоними като шпаги – тояги...: звукът става значещ, „въстава” срещу тиранията на смисъла...

30. Атанас Далчев: „Поезията нарушава обичайния ред на нещата, изтръгва те от властта на навика”

Естетическите възгледи на А. Далчев, изразени в неговите „Фрагменти” и статии („Поезия и действителност”)

А. Далчев – философ, поет, преводач с впечатляваща продуктивност...

Далчев и литературният кръг „Звено”

31. „...и зла измислица е мойто съществуване”

Човешкото битие – интерпретирано като „битие-към-смърт” (М. Хайдегер): понеже няма Бог, човекът вижда наоколо си, среща само собствената си смърт:

- естетизация на грозното, болното („Болница”, „Хижичи”)
- човешкото съществуване – опразнено от метафизичен смисъл, изпаднало във властта на дявола, на „злата” природа („Хижичи”, „Къщата”, „Дяволско”...); диабололизъм и диaboлични предмети (огледалото – „коварно и празно”, спрелият часовник – „чер ковчег”, празната или обитавана от призрази къща...)
- имперсонална лирическа структура (отсъствие на лирически субект или присъствие чрез фрагменти; субектът – погълнат от предметността): „Къщата”, „Стаята”, „Повест”, „Болница”
- човекът – лишен от самоличност, от жизнена история („Повест”), от илюзии за самопрозрение, чийто живот е „експроприиран” от двойници, маски, портрети...

32. Предметът в „предметната” поезия на А. Далчев

Учебни програми по литература... Приложение – XI клас

Сподобит с неприсъщи му качества и свойства като податливостта на разтление например, „оживял”, „очуднен”, изкуственият свят от предмети в поезията на Далчев вече не може да изпълнява функциите, заради които е създаден:

- изгубил трайността си във времето, той престава да трансцендира смъртността на човека (да му създава чувство за относително безсмъртие); нещо повече, става „агент” на „Нея – вечната разбойница” („Вратите”)
- изменчив, отчужден от предметността си, той не основава, а проблематизира чувството за обективна реалност у човека
- предметният свят отчуждава хората вместо да ги ориентира в пространството, да ги свързва и разделя едновременно
- „тленният” предметен свят не застава между човека и „възвишеното равнодушие на една недокосната природа” (Х. Арент)

33. Светът, освободен от действителност

„Поезията не е отражение на действителността, по-скоро е нейно допълнение или освобождение от нея...” (А. Далчев, „Поезия и действителност”)

Алтернативи на човешкото „битие-към-смърт”, на „никому ненужния” живот на интелектуалеца, познал като краен референт (Истина) Нищото („Книгите”):

- детството („Съдба”, „Синеокото момче”): детето анимира света, умее да съществува като твар-сред-твари – да присъства в света, вместо да го означава в езика
- любовта, която деиндивидуализира и „репатетизира” човека и така го дарява с „балженството на нищия духом” („Любов”, „Нищия духом”, „Молитва”)
- Поезията – „светът, освободен от действителност”, обемна метафора на която представя стихотворението „Прозорец”

34. Елисавета Багряна – женският глас в българския литературен канон

Женски присъствия в българската литература (М. Белчева, Е. Ненчева, Д. Габе, Я. Язова...) и мястото на Е. Багряна сред тях

„Вечната и святата” (1927) – обща характеристика

35–36. „Вечната и святата” в културния и художествения контекст на 20-те години на XX век

„Вечната”, „Кукувица”, „Стихии”, „Потомка”: „женската” версия на „ДОЛУ БОГ!” („Септември”), на „освободения от боговете” човек (Хр. Смирненски, „Работникът”), на Книгата като интелектуално бреме, отчуждаващо от живота (А. Далчев, „Книгите”)

Учебни програми по литература... Приложение – XI клас

Специфичната („женска“) версия на бунта срещу установения идеологически ред, като чията „последна крепост“ книгата на Багряна разпознава патриархата – „наместник“ на властта на единия християнски Бог

- *ако някой е „вечен“, то това е „грешната“ жена („Потомка“), а не безгрешният Бог („Вечната“)*
- *не Бог, а кръвта (символ на телесно-жизненото начало) е „безсмъртна“ („Вечната“, „Потомка“)*
- *гласът („волен глас, по вятъра развян“ – „Потомка“) срещу писмото („букви кирилски“ – „Стихии“, „фамилна книга“ – „Потомка“) – срещу Писанието*
- *стихиите срещу патриархалния/битовия Ред („Стихии“, „Кукувица“)*
- *волното бродене/странстване срещу Дома („Кукувица“, „Потомка“)*
- *„свое-чуждата“, трансгресиращите (патриархалните, националните) граници между „своето“ и „чуждото“ женска идентичност („Потомка“)*

Съпоставка между образа на жената, изграден в творбите на Багряна, и образа на Гергана от „Изворът на Белоногата“: „И така живота ще премина/ ненаситена, ненаживяна“ („Кукувица“) – „Стига ми това, що имам“ („Изворът...“)